

**UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA VEDE O ZDRAVJU**

DIPLOMSKA NALOGA

MARTIN RAVBAR

Izola, 2016

**UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA VEDE O ZDRAVJU**

**IZKUŠNJE ITALIJANSKIH MEDICINSKIH
SESTER IN ZDRAVSTVENIKOV S
PROSTOVOLJSTVOM V HUMANITARNIH
ORGANIZACIJAH**

**EXPERIENCE OF ITALIAN NURSES VOLUNTEERING IN
HUMANITARIAN ORGANIZATIONS**

Študent: MARTIN RAVBAR

Mentor: DOROTEJA REBEC, viš. pred.

Študijski program: študijski program 1. stopnje Zdravstvena nega

Izola, 2016

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisani Martin Ravbar izjavljam, da je predložena diplomska naloga izključno rezultat mojega dela;

- sem poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev, ki jih uporabljam v predloženi nalogi, navedena oziroma citirana v skladu s pravili UP Fakultete za vede o zdravju;
- se zavedam, da je plagiatorstvo po Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah UL št. 16/2007 (ZASP) kaznivo.

Martin Ravbar

KLJUČNE INFORMACIJE O DELU

Naslov	Izkušnje italijanskih medicinskih sester in zdravstvenikov s prostovoljstvom v humanitarnih organizacijah
Tip dela	diplomska naloga
Avtor	Ravbar Martin
Sekundarni avtorji	Rebec Doroteja (mentorica) / Ličen Sabina (recenzentka)
Institucija	Univerza na Primorskem, Fakulteta za vede o zdravju
Naslov inst.	Polje 42, 6310 Izola
Leto	2016
Strani	IV, 24 str., 4 pregl., 1 pril., 3 vir
Ključne besede	prostovoljstvo, italijanski Rdeči križ, Emergency, Prijatelji Bližnjega vzhoda, sestre svetega Frančiška in svete Elizabete
UDK	614.885:616-083(450)
Jezik besedila	slv
Jezik povzetkov	slv/eng
Izvleček	<p>V Italiji se nekatere medicinske sestre in zdravstveniki, poleg redne službe ali kasneje v času upokojitve, v svojem prostem času posvečajo prostovoljnemu delu, kar pomeni, da za opravljeno delo ne prejmejo plačila. Namen in cilji raziskave so zato bili usmerjeni v pridobivanje podatkov o izkušnjah ter osebni doživljanju italijanskih medicinskih sester in zdravstvenikov, ki opravljajo prostovoljno delo v različnih humanitarnih organizacijah. Za raziskovanje je bila uporabljena kvalitativna metoda dela. Vzorec je tvorilo osem oseb z italijanskim državljanstvom, ki se poklicno ukvarjajo z zdravstveno nego in svoj prosti čas posvečajo prostovoljnemu delu. Instrument raziskave je bil intervju. Podatki so bili v glavnem osebne, profesionalne izkušnje ter doživetja medicinskih sester in zdravstvenikov v okviru njihovega prostovoljnega dela v humanitarnih organizacijah. Raziskava je pokazala, da odločitev za prostovoljno delo temelji na notranjem in osebnostnem vzgibu – motivaciji pomagati drugemu, občutenju solidarnosti do posameznika v stiski in potrebi po zagotavljanju ustrezne zdravstvene nege in kakovostne civilne oskrbe posameznikom in ljudem v stiski kot tudi pridobivanju novih strokovnih ter osebnostnih izkušenj, spretnosti v izrednih razmerah in v tujih okoliščinah. S prostovoljstvom v humanitarnih organizacijah se medicinske sestre in zdravstveniki tudi osebno krepijo, kar posledično prispeva k njihovi osebni in profesionalni rasti.</p>

KEY WORDS DOCUMENTATION

Title	Experience of Italian nurses volunteering in humanitarian organizations
Type	Diploma work
Author	Ravbar Martin
Secondary authors	Rebec Doroteja (supervisor) / Ličen Sabina (reviewer)
Institution address	University of Primorska, Faculty of Health Sciences Polje 42, 6310 Izola
Year	2016
Pages	IV, 24 p., 4 tab., 1 ann., 3 ref.
Keywords	volunteering, Italian Red Cross, Emergency, Friends of Middle East, sisters of St. Francis and St. Elizabeth
UDC	614.885:616-083(450)
Language	Slv
Abstract language	slv/eng
Abstract	<p>In Italy, some nurses, in addition to their regular employment or later on in their retirement, devote their free time to voluntary work, which means that they do not receive any payment for their services. Therefore, the purpose and objectives of the survey are aimed at obtaining information on experiences and personal experiences of Italian nurses who volunteer in different humanitarian organisations. A qualitative study of research was used. The sample consisted of eight persons with Italian citizenship from the professional field of nursing, who devote their free time to voluntary work. The method of the research was interview. The data were mainly personal, professional experiences and experiences of nurses in the course of their voluntary work in humanitarian organisations. The survey showed that the decision to volunteer is based on internal and personal reasons - the motivation to help others, the solidarity with people in need and the need to ensure adequate health care and quality of civil care to individuals and people in need and the personal acquisition of new professional and personal experience, and skills in emergency situations and in foreign circumstances. Volunteering in humanitarian organisations personally strengthens nurses, which in turn contributes to their personal and professional growth.</p>

KAZALO VSEBINE

KLJUČNE INFORMACIJE O DELU	I
KEY WORDS DOCUMENTATION	II
KAZALO VSEBINE	III
KAZALO PREGLEDNIC	IV
1 UVOD	1
1.1 Rdeči križ Italije	3
1.2 Italijanska humanitarna organizacija Emergency	5
1.3 Amici del Medio Oriente - Prijatelji Bližnjega vzhoda	6
1.4 Vplivi prostovoljstva na posameznika in družbo	7
2 NAMEN IN CILJ	10
3 METODE DELA IN MATERIALI	11
3.1 Vzorec	11
3.2 Instrumentarij	11
3.3 Analiza podatkov in potek raziskave	11
4 REZULTATI	13
5 RAZPRAVA	21
6 ZAKLJUČEK	23
7 VIRI	24
POVZETEK	27
SUMMARY	28
ZAHVALA	29

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Vpliv notranje motivacije na osebno odločitev za prostovoljno delo	13
Preglednica 2: Notranje (osebno) občutenje poslanstva kot korist za posameznika in družbo.....	15
Preglednica 3: Operativni vidik izvajanja zdravstvene nege	17
Preglednica 4: Osebnostna in profesionalna rast posameznika.....	19

1 UVOD

Zgodovina človeštva je bila že v svojih začetkih zaznamovana z dejanji solidarnosti in razpoložljivosti do drugega, iz česar izhajajo korenine današnjega prostovoljstva. V Italiji je bila leta 1244 pod vodstvom dominikanskega patra Petra ustanovljena prva kongregacija »usmiljenja«. Bratje usmiljenja so se že od samega začetka ukvarjali s transportom bolnikov v mestne bolnišnice, s pokopavanjem umrlih ter z drugimi dobrodelnimi dejavnostmi. Na začetku so to karitativno dejavnost opravljali samo redovniki, nato so se jim pridružili tudi laiki iz plemenitega in revnega sloja. To se je dogajalo v obdobju srednjega veka, ko je italijansko prebivalstvo zaznamovala visoka obolevnost in umrljivost zaradi širjenja epidemije kuge. Tako redovniški bratje kot laiki so se v usmiljenju zgledovali po navdihu evangelijskega dobrega samaritana s skupno zavezanostjo k solidarnosti do drugega (Sartori, 2001; Manzoni, 2010; Gennaro, Cipolla in Stievano, 2015).

Na specifično povezavo z razvojem zdravstvene nege in oskrbe bolnikov, z vidika usmiljenja in solidarnosti, je pomembno vplival sveti Kamil de Lellis (1550–1614), ustanovitelj redovne kongregacije kamilijancev. V času svojega zdravljenja v bolnišnici zaradi razjede na nogi se je spoprijemal s takratno oskrbo bolnikov, ki je bila nečloveška, brez usmiljenja in zaznamovana z neustreznimi higienskimi razmerami. Z njim se je začela nova šola usmiljenja in solidarnosti do bolnikov in trpečih. Ustanovil je kongregacijo bratov bolničarjev, ki so nato prevzeli ime »Ministri degli infermi«, danes pa jih poznamo kot patre in brate kamilijance. Kamil de Lellis je s pomočjo redovnih bratov korenito izboljšal oskrbo bolnikov in trpečih ter higienske razmere v takratnih časih po italijanskih bolnišnicah, pretežno v okolici Rima, kjer je tudi večinoma opravljal svojo karitativno dejavnost. Karitativna dejavnost, ki so jo opravljali bratje omenjenega reda, je bila polna humanosti. Zgledovala se je po ljubezni matere do svojega nepokretnega otroka. Dejanja Kamila de Lellis in njegovih redovnikov, ki so jih nudili v pomoč prizadetim, bodisi zaradi širjenja epidemij s kugo kot tudi pri naravnih nesrečah, so nepozabna. Njihovo karitativno delovanje in ljubezen do prizadetih in trpečih je bilo tako globoko, da so bili pripravljeni žrtvovati tudi svoje lastno življenje (Grande, 1996). Podobno so se s trpečimi ukvarjali tudi redovniki svetega Janeza od Boga, čeprav je njihovo delovanje zajemalo pretežno bolnišnično okolje, kjer so oskrbovali bolnike in gostili brezdomce.

Poleg redovnikov svetega Kamila de Lellis in redovnikov svetega Janeza od Boga so se uveljavljale tudi druge redovniške kongregacije. Med temi je leta 1633 sveti Vincencij Pavelski ustanovil redovniški red sester usmiljenk in bratov usmiljenja, ki jih poznamo kot »lazariste«. Njihova karitativna dejavnost je zajemala gostovanje, pomoč ubogim ter nego in oskrbo bolnih in trpečih na domu (Benatti, 2007; Manzoni, 2010).

V Milanu je bila 15. junija 1864 ustanovljena zdravniška družba z namenom nudenja prostovoljne nujne medicinske pomoči bolnikom in poškodovancem iz vojne. Ustanovitelj te družbe je bil zdravnik Cesare Castiglioni, ki je tudi predsedoval družbi. Pod vplivom omenjene družbe se je kasneje razvil Rdeči križ Italije, ki se je vključil v članstvo Mednarodne zveze društev Rdečega križa in Rdečega polmeseca. Pravno podlago za delovanje Rdečega križa kasneje predstavljajo Ženevske konvencije (Novello in Zamponi, 2010; Cipolla, Ardissoni in Fava, 2015).

Rdeči križ Italije deluje po temeljnih načelih Mednarodnega gibanja Rdečega križa in Rdečega polmeseca ter pomaga ljudem ne glede na raso, spol, jezik, vero ali politično oz. drugo prepričanje. Temeljna načela Mednarodnega gibanja Rdečega križa in Rdečega polmeseca so: humanost, nepristranskost, nevtralnost, neodvisnost, prostovoljnost, enotnost in univerzalnost (Croce Rossa Italiana, 2006). Z vključitvijo Italije v 1. svetovno vojno leta 1915 je Rdeči križ Italije deloval skupaj z italijansko vojsko v smislu podpore, zdravstvene oskrbe in pomoči prizadetim civilistom ter vojakom. Mobilizirano je bilo veliko število vojaških zdravnikov, bolničarjev in medicinskih sester prostovoljk Rdečega križa. Opreмили so veliko število bolnišnic in ambulant. Oskrbo so nudili tako v šotorih, na vlakih kot tudi v reševalnih vozilih. Strokovno zdravstveno oskrbo in nego poškodovancev ter bolnih so izvajali zdravniki in bolničarji vojaških enot Rdečega križa ter medicinske sestre prostovoljke Rdečega križa. Vsi navedeni so bili razporejeni na različnih frontah. Vsi, tako bolničarji in zdravniki kot vojaške enote ter medicinske sestre prostovoljke Rdečega križa Italije, so delovali v duhu skupinske vzornosti in prostovoljnega dela. Ob nudenju pomoči prizadetim so bili pripravljeni žrtvovati tudi lastno življenje, če bi to bilo potrebno (Novello in Zamponi, 2010; Cipolla, Ardissoni in Fava, 2010).

V različnih obdobjih vse do današnjega časa so se postopoma uveljavljale različne manjše območne prostovoljne enote kot tudi večje humanitarne organizacije, katerih namen je bil nuditi pomoč in oskrbo prizadetemu delu prebivalstva. Nekatere izmed njih opravljajo svoje prostovoljno delo tudi v tujini, izven italijanskega območja, prek mirovnih in humanitarnih misij (Simondi, 2005). Med te organizacije prištevamo organizacijo Emergency (italijanska organizacija nujne zdravstvene oskrbe in nege) ter krščansko organizacijo Amici dell'Oriente (Protezione civile, 2015).

Organizacijo Emergency je leta 1994 ustanovil italijanski kirurg Gino Strada, v sodelovanju s svojo ženo Tereso Sartin in nekaterimi sodelavci, s katerimi so želeli nuditi prostovoljno strokovno nujno medicinsko pomoč in zdravstveno oskrbo na prizadetih območjih ter v smislu vsestranske zdravstvene krize. Tudi ta humanitarna organizacija je s svojim delovanjem oblikovala začasne bolnišnice, ki so bile opremljene za izvajanje različnih specializacij s področja kirurgije, interne medicine, porodništva, pediatrije in nujne medicinske pomoči z vključitvijo prostovoljnih zdravnikov, medicinskih sester in zdravstvenikov (Pisu, 2011; Emergency, 2015). Poleg laičnih organizacij so se uveljavile tudi organizacije iz preproste pobude Kristjanov, združenih v ljubezni do božje besede in do dežel Svetega pisma ter v želji spoznati ljudi na Bližnjem vzhodu, s katerimi so želeli vzpostaviti prijateljske in solidarnostne odnose. Ena izmed teh organizacij je krščanska organizacija Amici dell'Oriente, ki vključuje tako redovnike različnih kongregacij kot tudi laike s strokovno izobrazbo s področja zdravstvene nege (Amici del Medio Oriente, 2015).

Danes se za prostovoljstvo v humanitarnih organizacijah in humanitarnih misijah odločajo in vključujejo tako redovniki kot laiki. Svoje prostovoljno delo opravljajo glede na lastne profesionalne kompetence in usposobljenost.

1.1 Rdeči križ Italije

Italijanska zveza Rdečega križa je javna družba brez ekonomskih pristojnosti mednarodnega značaja, ki izvaja zdravstveno in socialno varstvo, tako v času miru kot v vojnih razmerah, v državi ali v tujini. Spada pod pokroviteljstvo predsednika republike, pod nadzor Ministrstva za zdravje, Ministrstva za gospodarstvo in finance ter Ministrstva za obrambo (Croce Rossa Italiana, 2015).

Rdeči križ Italije je bil prvotno ustanovljen pod imenom italijanskega odbora za nudenje nujne medicinske pomoči in zdravstvene oskrbe ranjenim in bolnim v vojnah, in sicer v Milanu leta 1864 pod okriljem italijanskega zdravniškega odbora. Pod vplivom omenjenega odbora se je razvil Rdeči križ Italije, ki se je vključil v članstvo Mednarodne zveze društev Rdečega križa in Rdečega polmeseca. Pravno podlago za delovanje Rdečega križa predstavljajo Ženevske konvencije (Croce rossa Italiana, 2006). Mednarodno gibanje Rdečega križa in Rdečega polmeseca je svetovno humanitarno gibanje, katerega cilj je preprečevanje in lajšanje človeškega trpljenja, varovanje življenja in zdravja ljudi, spoštovanje človekovega dostojanstva, promocija družbene blaginje ter spodbujanje k prostovoljnemu delu, solidarnosti in medsebojni povezavi med vsemi deli prebivalstva. Gradai najcenejšo verigo solidarnosti na svetu (Sartori, 2011). Trenutno so prostovoljci Rdečega križa Italije organizirani v civilno komponento (kot prostovoljci, bolničarji in krvodajalci) ter v dve vojaški komponenti kot pomočniki italijanskim oboroženim silam (Ausiliari delle forze armate). Iz teh dveh komponent izhajata dva korpusa, in sicer Vojaški korpus Rdečega križa Italije (Corpo militare volontario della Croce rossa) ter Korpus prostovoljnih medicinskih sester Rdečega križa Italije (Corpo delle infermiere volontarie della Croce rossa).

Vojaški korpus Rdečega križa Italije je nastal leta 1866. Njegovo organizacijo in delovanje ureja Kodeks vojaške ureditve. Vojaški korpus Rdečega križa Italije je pomožni prostovoljni specialni korpus italijanskih oboroženih sil (Ausiliari delle forze armate) in je sestavljen iz mobiliziranih prostovoljcev v neomejenem odpustu, kar pomeni, da imajo status vojaka in so lahko vpoklicani v slučaju izrednih razmer na izvrševanje nalog, v podporo italijanskim oboroženim silam, v sklopu različnih dejavnosti, ki potekajo v okviru Rdečega križa. Te lahko potekajo bodisi v tujini ali na italijanskem ozemlju. Prostovoljno se lahko vključijo vsi moški stari od 18 do 58 let, ki želijo opravljati prostovoljno delo, bodisi v vojaškem ali v civilnem smislu, in sicer tako, da se registrirajo po posebnem postopku prek ministrstva za obrambo in na koncu pridobijo status vojaka. Razvrščeni so po kategorijah v častnike in podčastnike ter glede na poklic, izobrazbo in delovne izkušnje. Po izobrazbi so lahko farmacevti, zdravniki, bolničarji, diplomirani zdravstveniki, kuharji, računovodje, reševalci itd. Svojo poslovno in prostovoljno dejavnost opravljajo v misijah tako v času vojne kot v času miru ali ob naravnih nesrečah in katastrofah, in sicer v Italiji ali v tujih državah (Brachelente in De Simone, 2013).

V času vojne so njihove naloge (Croce rossa italiana, 2015):

- nudenje pomoči, evakuacija ter zdravstvena oskrba, nujna medicinska pomoč ranjenim in žrtvam tako iz vrst civilistov kot vojakov
- organizacija in izvajanje ukrepov letalske obrambe ter varovanje zdravja prebivalstva

- skrb za vojne ujetnike, pogrešane osebe, begunce, izgnance
- sodelovanje v mednarodnih mirovni misijah v smislu podpore oboroženim silam (forze armate)

V času miru ali ob naravnih nesrečah in katastrofah so njihove naloge (Croce rossa italiana, 2015):

- izvajanje ukrepov civilne zaščite pri naravnih nesrečah in katastrofah, tako v matični državi kot tudi v tujini
- skrb za stalno teoretično in praktično usposabljanje prostovoljcev za delovanje v izrednih razmerah s pomočjo simulacij in simuliranih scenarijev, ki se lahko nanašajo tako na vojno stanje kot na naravne nesreče
- ukvarjanje s širjenjem mednarodnega humanitarnega prava ter izobraževanje prebivalstva in oboroženih sil glede postopkov prve pomoči, temeljnih postopkov oživljanja ter zdravstvene vzgoje

Korpus prostovoljnih medicinskih sester Rdečega križa Italije je bil formalno ustanovljen leta 1908 v Rimu na pobudo kraljice Elene iz Črne gore. Vanj so se skozi zgodovino vključevale ženske iz vseh slojev, združevali pa so jih isti ideali: uniforma ter pripravljenost na žrtvovanje tudi življenja, če bi bilo treba. Njihov moto je bil »delaj, reši, ljubi, tolaži«. Gre za izključno žensko komponento Rdečega križa Italije, ki predstavlja pomožni korpus italijanskim oboroženim silam. Deluje na področju zdravstvenega varstva, in to ne samo v času vojnih razmer, ampak tudi v izrednih razmerah, v primeru urgence na humanitarnih misijah, bodisi v tujini kot tudi v Italiji. Medicinske sestre prostovoljke Rdečega križa izvajajo zdravstveno nego in oskrbo na podlagi potreb in zahtev, ki izhajajo iz samega načina delovanja italijanskega Rdečega križa ali s strani italijanskih oboroženih sil. Kljub temu da jih zavezujejo principi vojaške discipline, ne prevzemajo statusa pravega vojaka. S podelitvijo naziva medicinske sestre prostovoljke Rdečega križa pridobi kandidatka čin podčastnika ter napreduje v višji čin glede na funkcije, ki jih opravlja znotraj korpusa medicinskih sester prostovoljk. Po predpisih je za vstop v Korpus medicinskih sester prostovoljk Rdečega križa potrebno imeti končano srednjo šolo ter zaključiti poseben dvoletni teoretično-praktični tečaj, v obsegu 2000 ur. Poleg splošnega znanja s področja zdravstvene nege je pomembna tudi sposobnost nudenja nujne medicinske pomoči v različnih urgentnih okoliščinah in izrednih razmerah. Praktično usposabljanje poteka v civilnih in vojaških bolnišnicah ter v ambulantah. Kandidatka po končanem kliničnem usposabljanju pridobi vse kompetence in lahko izvaja vse funkcije medicinske sestre ter tako opravlja prostovoljno delo, vendar samo v sklopu dejavnosti Rdečega križa Italije ali v sodelovanju z vojaškim zdravstvom italijanskih oboroženih sil.

Naloge medicinskih sester prostovoljk Rdečega križa so (Croce rossa italiana, 2015):

- oskrba in pomoč ljudem v primeru naravnih nesreč, katastrof, vojn, epidemij ter varovanje zdravja prizadetih ljudi
- zdravstvena vzgoja, izvajanje predavanj iz prve pomoči, temeljnih postopkov oživljanja, uresničevanju načel mednarodnega prava, ki je namenjeno ljudem in predstavnikom oboroženih sil (forze armate)
- izvajanje zdravstvene nege v splošnih in vojaških bolnišnicah ter ambulantah

- sodelovanje pri urgentnih stanjih v državi Italiji ali v tujini, dejavnosti in kompetence medicinske sestre v ambulantnem ter bolnišničnem okolju

1.2 Italijanska humanitarna organizacija Emergency

Emergency je italijanska humanitarna organizacija, ki je bila ustanovljena leta 1994 v Milanu na pobudo italijanskega prostovoljnega kirurga Gina Strade, njegove žene Tereze Sarti ter nekaterih njunih sodelavcev. Pravno priznanje je Emergency pridobila leta 1998, in sicer kot neodvisna, neprofitna humanitarna organizacija. Cilj organizacije Emergency je nuditi pomoč in oskrbo žrtvam vojn in revščine ter spodbujati vrednote miru ter solidarnosti med ljudmi (Pisu, 2011; Emergency, 2015).

Od leta 1994 do danes je organizacija Emergency pomagala v šestnajstih državah z oblikovanjem bolnišnic, kirurških oddelkov, enot za rehabilitacijo, enot nujne medicinske pomoči ter oddelkov pediatrije in porodništva. Poleg tega pa s pomočjo pridobljenih sredstev iz drugih humanitarnih organizacij prispeva k obnavljanju obstoječih zdravstvenih ustanov ter k zagotavljanju pripomočkov in sredstev, potrebnih za njihovo delovanje (Spalluto, 2010; Gamba, 2013).

Namen in cilji humanitarne organizacije Emergency so:

- skrb za urgentno oskrbo poškodovancev z organizacijo bolnišnic in enot za rehabilitacijo
- izvajanje humanitarnih projektov v zvezi z zaščito in oskrbo ujetnikov zapornikov v posebnih situacijah in vojnah (Emergency, 2015)
- izobraževanje lokalnega osebja v smeri delovanja po višjih standardih in kakovostnejši zdravstveni oskrbi in negi (Emergency, 2008)
- uresničevanje intervencij humanitarnega značaja v urgentnih stanjih in v naravnih ali izrednih razmerah, tako v Italiji kot v tujini
- selekcija, usposabljanje in zaposlitev prostovoljcev v civilni zaščiti
- organizacija seminarjev, srečanj in različnih humanitarnih dogodkov v javnosti glede občutljivosti in solidarnosti do tem, kot so na primer mir, človekove pravice ter zaščita človekovega dostojanstva
- izvedba in podpora razvojnih programov v državah, kjer deluje Emergency (Hoffman, 2002; Spalluto, 2010)

Emergency nadzoruje, izobražuje ter sodeluje s sodelavci iz meddržavnih organizacij ter z lokalnim osebjem v zdravstveni negi in oskrbi pacientov, ki so sprejeti na oddelke bolnišnic. Prav tako sodeluje in se povezuje z lokalnimi ter meddržavnimi sodelavci iz različnih poklicev in specializacij na področju nujne medicinske pomoči. Poleg tega lahko zdravnik koordinator in vodja podeli medicinskim sestram prostovoljkam oziroma zdravstvenikom iz organizacije dodatne in specifične naloge (Silvestro in Mangiacavalli, 2014), ki izhajajo iz zahtev in potreb enot (npr. inšpekcija pri izvajanju protokolov glede higiene v bolnišničnem okolju, vodenje in organizacija lekarne). Klinična obravnava pacientov in zdravstvena nega potekata ob podpori in sodelovanju lokalnega osebja, kar omogoča medsebojno pridobivanje novega znanja in izkušenj (Bonacini in Gradelli, 2013).

Glavne naloge in odgovornosti medicinske sestre prostovoljke oziroma zdravstvenika prostovoljca v organizaciji Emergency so (Spalluto, 2010; Pisu, 2011; Emergency, 2015):

- organiziranje in usklajevanje triaže zdravstvene nege na urgenci in v sodelovanju s sodelavci iz drugih držav, različnih specializacij in strok
- oskrbovanje poškodovancev v kritičnem stanju po navodilih vodje protokola v primeru izrednih razmer in katastrof
- zdravstvena nega in oskrba kirurških pacientov ter poškodovancev s politravmo v preoperativni in postoperativni fazi
- intenzivna nega in terapija vitalno ogroženih pacientov
- pravilno ravnanje, dokumentiranje, uporaba in shranjevanje medicinske in zdravstvene dokumentacije, zbiranje podatkov za raziskovalne namene organizacije Emergency

1.3 Amici del Medio Oriente - Prijatelji Bližnjega vzhoda

Gre za krščansko organizacijo, ki izhaja iz preproste pobude Kristjanov, združenih v ljubezni do božje besede, dežel Svetega pisma ter v želji spoznati ljudi Bližnjega vzhoda, s katerimi želijo vzpostaviti prijateljske in solidarnostne odnose. Njihova dejavnost temelji na tesnem sodelovanju med laiki in redovniki. Od leta 2007 je organizacija Prijatelji Bližnjega vzhoda (Amici del Medio Oriente) vpisana v pokrajinski register prostovoljnih organizacij na pokrajinskem območju v Firencah (Amici del medio Oriente, 2015).

Cilji krščanske prostovoljne organizacije Prijatelji Bližnjega vzhoda so (Amici del medio Oriente, 2015):

- spodbujanje ljudi k miru, spravi in solidarnosti
- podporne dejavnosti, namenjene premagovanju ovir med narodi ter vzpostavljanju prijateljske in solidarnostne povezave med Italijo in Bližnjim vzhodom
- naznanjanje evangelija

Eden izmed projektov te krščanske organizacije je projekt Caritas baby hospital Bethlehem (pediatrična bolnišnica v Betlehemu), v katerem opravljajo prostovoljno delo redovnice, ki so izobražene tudi na področju zdravstvene nege (Semplici, 2014). Sestre usmiljenke izhajajo iz reda redovnikov svetega Frančiška in svete Elizabete iz Padove. Delujejo v Italiji ter izven meja Italije v Egiptu, Sudanu, Keniji, Izraelu, Argentini in Ekvadorju. Pripadniki omenjenega reda živijo v duhu svetega evangelija in Gospoda Jezusa Kristusa, v poslušnosti, revščini, čistoči in življenju v skupnosti. Duhovnost sester usmiljenk se zgleduje po duhovnosti svetega Frančiška v Jezusovi ponižnosti ter v usmiljenju in v poklicanosti nuditi srčno pomoč in podporo trpečim. Sestre omenjenega reda živijo v skupnosti z delitvijo vsakdanjega življenja, radosti, napornosti, molitvi ter medsebojni podpori in spoštovanju (Temperini, 2006).

Dejavnosti, ki jih opravljajo sestre svetega Frančiška in svete Elizabete so (Suore francescane elisabettine, 2015):

- zdravstvena nega, oskrba, tolažba bolnih in trpečih ter pacientov v terminalni fazi življenja
- vzgoja otrok in mladostnikov v psihološkem in osebnostnem razvoju
- podpora in oskrba invalidov, otrok in mladine v socialnih in družinskih stiskah
- vzgoja v krščanski veri, pomoč pri krepitvi in razvoju osebne duhovnosti posameznika ter širjenju pomena povezanosti v skupnost ter medsebojni podpori in sodelovanju

V bolniškem okolju sestre pripadnice reda svete Elizabete z izobrazbo s področja zdravstvene nege izvajajo naslednje dejavnosti (Suore francescane elisabettine, 2015):

- kompetence in naloge medicinske sestre
- vodijo negovalne time kot glavne medicinske sestre oddelkov
- vodijo in izobražujejo bodoče matere z vidika nege novorojenčkov v materinskih šolah
- kot docenti poučujejo na šolah za medicinske sestre in zdravstvenike

1.4 Vplivi prostovoljstva na posameznika in družbo

Opredelitev prostovoljstva se tudi med državami razlikuje, kar pomeni, da opredelitev v eni državi ne velja nujno tudi v drugi. Te opredelitve in druga področja v zvezi s prostovoljstvom so različni ljudje znotraj Evropske unije nazorno opisali s pomočjo sodelavcev iz Izvajalske agencije za izobraževanje, avdiovizualno področje in kulturo Generalnega direktorata za izobraževanje in kulturo. Skupaj so v letu 2010 izdali obsežno poročilo z naslovom »Prostovoljstvo v Evropski uniji«.

Načela prostovoljnega dela obsegajo (Stipanič, 2011):

- vzajemna vzajemno korist prostovoljca in organizacij
- priznanje, ki ga prostovoljci pričakujejo za svoj prispevek

Na splošno je prostovoljstvo opredeljeno kot delovanje ljudi, ki delajo za druge, pri čemer ne pričakujejo plačila za vložen čas in trud. Delo je poplačano z občutkom koristnosti. Pri prostovoljnem delu se srečujejo ljudje iz različnih okolij in kultur. Pri tem prihaja do medkulturnega stika, zato je medkulturno učenje v organizacijah zelo potrebno, kajti drugačnost je dobra. Medkulturna načela se osredotočajo na odprtost do drugih, aktivno spoštovanje različnosti, medsebojno razumevanje, zagotavljanje enakih možnosti ter na aktiven boj proti diskriminaciji.

Prostovoljstvo je ključnega pomena za medkulturni dialog in za vzpostavitev demokratične družbe. Demokratične družbe potrebujejo državljansko udeležbo, kar pomeni, da državljani sodelujejo v civilni družbi, lokalni skupnosti ter v političnem življenju (Stipanič, 2011).

Prostovoljstvo državljanov omogoča, da v svoji skupnosti postanejo nosilci sprememb in ne samo prejemniki državne podpore. To pomeni, da so dejavni državljani. Biti aktiven državljan pomeni sodelovati v skupnosti ali družbeni dejavnosti z vključevanjem v družbene organizacije ali skupnosti.

Evropske vrednote, kot npr. spoštovanje kulturne in verske dediščine, upoštevanje človekovih pravic, demokracija, solidarnost, so v središču prostovoljstva, in kjerkoli

ljudje sodelujejo v prostovoljnih dejavnostih, si delijo nekaj skupnih načel, ki so v korist evropske družbe. Prostovoljci v prostovoljnem delu izberejo dejavnosti, ki so tesno povezane z medosebnimi odnosi, obstoječimi osebnimi lastnostmi posameznika (intuicija, empatičnost, humanistična usmerjenost, obvladovanje veščin komunikacije) ter lastnih kompetenc, ki izhajajo iz specifične usposobljenosti na določenem področju (medicina, zdravstvena nega, izobraževanje itd.). Prostovoljno delo v sebi skriva veliko bogastvo. Biti prostovoljec pomeni biti del tistega sveta, ki mu ni vseeno (Stipanič, 2011).

Prostovoljstvo temelji na solidarnost, ki se odraža v brezplačnosti in dobrodelnosti. Deluje na različnih področjih v zdravstvenem, kulturnem, socialnem sistemu in v kriznih situacijah na mnogih drugih področjih (De Luca in Galloni, 2014). Prostovoljno delo lahko opravlja kdorkoli: ženske, moški, otroci in starejše osebe. Lahko se vključijo vsi ljudje ob upoštevanju osebnih zmogljivosti, prostega časa, kajti zanj ni nobenih načelnih omejitev (Svete, 2011).

Prostovoljstvo ima velik pomen za skupnost, ker:

- izboljšuje kakovost življenja v družbi
- brani interese posameznikov in skupin, ki so ogroženi, prikrajšani, potisnjeni ob rob, izključeni
- je eno od osnovnih poti odzivanja civilne družbe na potrebe v njej in ustvarja možnosti aktivnega delovanja državljanov v družbi
- je prostovoljno delo opredeljeno kot samostojna ali dodatna dejavnost v podporo obstoječih služb in institucij

Prostovoljne organizacije so dolžne ponuditi ljudem različne možnosti za opravljanje prostovoljnega dela tako, da so potrebe uporabnika ter dejavnosti in zmogljivosti prostovoljca najbolj usklajene. Državljeni, ki opravljajo prostovoljno delo kot prostovoljci, ne smejo biti izkoriščani, vrednost njihovega dela pa mora biti prepoznana na vseh ravneh s strani organizatorja in javnosti kot tudi s strani državnih in lokalnih oblasti (Stipanič, 2011).

Razcvet organiziranega prostovoljnega dela je značilen pojav za dobo, v kateri živimo (Volontariato, 2015). Na eni strani odraža željo ljudi, da bi pomagali posamezniku ali skupini v stiski. Motivi za prostovoljno delo so različni – poudarek je predvsem na altruizmu, kar pomeni, da izhaja iz notranje osebne želje pomagati drugemu. Ljudje, ki opravljajo prostovoljno delo, podarijo svoj prosti čas, delo, življenjsko energijo, s tem pa izpolnijo tudi svojo notranjo potrebo in s tem pridobijo nekaj zase. Zanje je pomemben občutek koristnosti, želja izpolniti svoj prosti čas z neko smiselno dejavnostjo, se družiti z drugimi ljudmi in s tem zmanjšati osamljenost, razširiti krog socialnih stikov, spoznati nova okolja, pridobiti nova znanja, pričakujejo pa le spoštovanje in priznanje za svojo dejavnost (Mikuš-Kos, 1996).

Pogoj za kakovostno delovanje prostovoljcev je (Stipanič, 2011):

- dobra organizacija njihovega dela
- usposabljanje in supervizija njihovega dela
- spoštljiv in sodelujoč odnos z drugimi sodelavci

- skrb za motivacijo prostovoljcev.

Z razvojem neprofitnih prostovoljnih organizacij pripomoremo k izboljšanju družbe, sveta, ker so njihovi cilji višji in pomembnejši od ciljev, ki jih imajo formalne institucije. Predvsem zato, ker prostovoljne organizacije nudijo vzgojo poleg izobraževanja, učijo odgovornosti, strpnosti ter v današnjem času zelo pomembno skrb za okolje. Pripomorejo na družbeni, socialni in ekonomski ravni, vendar se marsikdo premalo zaveda tega dejstva (Stipanič, 2011).

Usposobljenost prostovoljcev v neprofitnih prostovoljnih organizacijah je zelo pomembna zato, da se posamezniki zavedajo svoje vloge in posredujejo osvojeno znanje na kvaliteten način. Pri prostovoljstvu poteka raznoliko izobraževanje od učenja za dejavno državljanstvo, izkustvenega učenja do medkulturnega učenja in še veliko več (Stipanič, 2011).

Prostovoljci in prostovoljke so nepogrešljivi pri zagotavljanju družbene blaginje, saj opravljajo dela, ki jih država velikokrat ne opravlja ali jih ne opravlja več. So nepogrešljivi ob naravnih katastrofah in pri lajšanju stisk ljudi. So tudi zagovorniki pravic prebivalcev, ki se znajdejo na robu, skrbijo za okolje in naravo. Predstavljajo nenadomestljiv človeški kapital in države, ki se tega zavedajo, ustvarjajo pogoje za vključevanje ljudi v prostovoljstvo. Prostovoljci opravijo ogromno vsakodnevnih drobnih, a zelo potrebnih del, ki lajšajo stiske ljudi. Vedno več ljudi čuti potrebo, da s svojim prostovoljnim delom poseže na različna področja k prepoznavanju anomalij ter izpostavljanju možnih rešitev. Tudi prostovoljci imajo svoj mednarodni praznik prostovoljstva, ki je 5. decembra (Slovenska filantropija, 2012), in ki ga vsako leto posvetijo širjenju idej solidarnosti in k spodbujanju posameznikov, da se vključijo v prostovoljno delo (Prostovoljstvo, 2015). Prostovoljno delo v sebi skriva veliko bogastvo. Biti prostovoljec pomeni biti del tistega sveta, ki mu ni vseeno (Stipanič, 2011).

2 NAMEN IN CILJ

V Italiji se nekatere medicinske sestre in zdravstveniki poleg redne službe ali kasneje v času upokojitve, v svojem prostem času posvečajo prostovoljnemu delu, kar pomeni, da za opravljeno delo ne prejmejo plačila. Velikokrat naša družba teh oseb ne razume in se sprašuje, v čem je smisel opravljati neko delo, če zanj ne prejmeš plačila.

Namen in cilji raziskave so zato bili usmerjeni v pridobivanje podatkov o izkušnjah ter osebnem doživljanju italijanskih medicinskih sester in zdravstvenikov, ki opravljajo prostovoljno delo v različnih humanitarnih organizacijah (Rdeči križ Italije, Emergency, Amici del Medio Oriente). Prek vprašanj v intervjuju smo skušali doseči naslednje cilje: ugotoviti, kaj vpliva oz. kaj je vplivalo na njihovo odločitev za prostovoljno delo (I), kakšne so (ali so bile) njihove naloge ali vloge na terenu (II) ter, kaj vzbuja prostovoljstvo v njih samih in kaj jim pomeni (III). Predvideni rezultati lahko stroki zdravstvene nege ponudijo nov vpogled v vlogo medicinskih sester in zdravstvenikov na področju prostovoljstva, predvsem z vidika osebnega in profesionalnega doživljanja posameznikov, ki se odločajo za prostovoljno delo v humanitarnih organizacijah in misijah.

3 METODE DELA IN MATERIALI

Za raziskovanje je bila uporabljena kvalitativna metoda dela. Kvalitativne metode pomenijo nenumerično ureditev in interpretacijo podatkov, s čimer skušamo odkriti vzorce, teme, pravila, značilnosti ali teorije. Kvalitativno raziskovanje temelji na predpostavki, da je človeško vedenje mogoče razumeti samo s spoznavanjem iz zornega kota raziskovalca. Podatki so v glavnem v obliki besed in manj v obliki števil, analizirajo se življenjske zgodbe, izkušnje ljudi, opis primerov in opazovanje določenih dogajanj, rezultati pa so bolj opisni kot razlagalni. Na področju zdravstvene nege je veliko raziskovalnih problemov, ki se jim je mogoče učinkovito približati le s pomočjo kvalitativnih metod, zato lahko rečemo, da je prednost kvalitativnih metod ravno v njihovem globinskem pristopu k pojavu (Pahor, 1995). Za pridobivanje podatkov je bila uporabljena metoda intervjuvanja. Rezultati so opis razmišljanja in doživljanja s strani medicinskih sester in zdravstvenikov, ki so se vključili v neko obliko prostovoljstva.

3.1 Vzorec

Vzorec je tvorilo osem oseb z italijanskim državljanstvom. Kriterija za vključitev respondentov v vzorec sta bila prostovoljstvo v humanitarnih misijah in izobrazba s področja zdravstvene nege. Med temi so bili vključeni naslednji preiskovanci: dva vojaška zdravstvenika, dve medicinski sestri prostovoljki Rdečega križa, dva zdravstvenika iz organizacije Emergency¹ in dve medicinski sestri nuni. Pred izvedbo intervjujev je bil vsakemu preiskovancu posebej obrazložen namen in cilj raziskovanja ter zagotavljanje varovanja osebnih podatkov v skladu z italijanskim Zakonom o varstvu osebnih podatkov Zakonodajne uredbe št. 196/2003. Preiskovanci so se za sodelovanje v raziskavi prostovoljno odločali na podlagi ustnega soglasja. Njihova identiteta je bila obvarovana tako, da je bil vsak posameznik obravnavan kot pripadnik določene skupine (medicinske setre prostovoljke Rdečega križa, vojaški zdravstveniki Rdečega križa, zdravstveniki organizacije Emergency, medicinske sestre nune).

3.2 Instrumentarij

Instrument raziskave je bil intervju, ki je obsegal naslednja vprašanja:

- Kako je potekalo vaše strokovno izobraževanje v zdravstveni negi?
- Zakaj ste se odločili za prostovoljno delo/prostovoljstvo, kaj vas je pri odločitvi vodilo?
- Katere so vaše naloge na področju prostovoljstva?
- Katera je vaša vloga na terenu, kjer se odvija vaše prostovoljno delo?
- Kaj za vas pomeni opravljati prostovoljno delo in kaj prostovoljstvo v vas samih kot osebi vzbuja?

3.3 Analiza podatkov in potek raziskave

Intervjuji so potekali posamično z vsakim preiskovancem posebej. Trajali so od pol ure do ene ure. Respondenti so bili na intervjuju sproščeni, pokazali so izrazito navdušenje za izpovedovanje svojih osebnih, profesionalnih izkušenj ter doživljanj pri opravljanju

---

¹ Emergency: humanitarna organizacija za nujno zdravstveno oskrbo in pomoč prizadetemu prebivalstvu.

prostovoljnega dela v različnih misijah. Med pogovorom je bilo zaslediti tudi paleto čustvenega doživljanja kot npr. jezo, nemoč pred človeškimi krivicami, žalost, veliko solidarnost in usmiljenje do ubogih in izkoriščanih ter motivacijo za delovanje v dobro drugega, bodisi do posameznika ali do družbe kot celote.

Analiza vsebine intervjujev je potekala po principu kvalitativne analize besedila (Vogrinc, 2008), za katero so značilni naslednji zaporedni koraki: transkripcija intervjujev, branje intervjujev v celoti in posamično, kodiranje besedila, nabor kategorij in oblikovanje subkategorij ter opredelitev zaključne teme ali več tem (Vogrinc, 2008; Burnard, 2004).

V prvi fazi proučevanja transkripcij intervjujev je bil tekst večkrat prebran, pri čemer so bile identificirane enote pomena – kode, ki izražajo določeno izjavo in so lahko posamezne besede, besedne zveze ali stavki. Glede na vsebino, ki so jo izražale, so bile iz kod oblikovane kategorije, iz teh pa teme. Rezultati kvalitativne analize so sezname splošnih in specifičnih kategorij ter njihovih medsebojnih zvez, iz katerih na koncu oblikujemo splošne koncepte.

4 REZULTATI

Po kvalitativni analizi intervjujev so se pokazale štiri teme:

- vpliv notranje motivacije na osebno odločitev za prostovoljno delo (tema 1)
- notranje (osebno) občutenje poslanstva kot korist za posameznika in družbo (tema 2)
- operativni vidik izvajanja zdravstvene nege (tema 3)
- osebna in profesionalna rast posameznika (tema 4)

V nadaljevanju je vsaka tema predstavljena skozi vsebino kategorij, ki smo jih dobili v procesu kodiranja in kategoriziranja vsebine intervjujev. V preglednicah je vsebina teme vedno prikazana ločeno za vsako skupino preiskovancev posebej, čeprav med njimi obstajajo tudi podobnosti v kategorijah. V besedni razlagi pa so za isto kategorijo predstavljeni citati tistih preiskovancev (ne glede na skupino, ki ji pripadajo), pri katerih smo neko kategorijo identificirali.

Pri vsebini prve teme »**vpliv notranje motivacije na osebno odločitev za prostovoljno delo**« (Preglednica 1) so respondenti navajali, da so na njihovo motivacijo v odločanju za prostovoljstvo vplivale prve izkušnje in seznanjanje s prostovoljnim delom v mladostnih letih, osebna razmišljanja v času izobraževanja na zdravstvenih šolah ter spodbude drugih oseb, ki so se že ukvarjale s prostovoljnim delom. Poleg tega so vojaški zdravstveniki, medicinske sestre prostovoljke Rdečega križa ter zdravstveniki iz organizacije Emergency navajali, da je na njihovo odločitev za opravljanje prostovoljnega dela vplivalo tudi osebno zanimanje za določeno področje prostovoljstva. Medicinske sestre nune pa so navajale, da je na njihovo odločitev vplivalo predvsem krščansko-religiozno doživljanje poklica kot poslanstvo. Vsi respondenti pa so potrdili, da je pri njihovi osebni odločitvi prevladovala izključno želja pomagati posamezniku.

Preglednica 1: Vpliv notranje motivacije na osebno odločitev za prostovoljno delo

Medicinske sestre Vojaški zdravstveniki RDEČEGA KRIŽA	Zdravstveniki ORGANIZACIJE EMERGENCY	Medicinske sestre NUNE
osebno zanimanje za področje prostovoljstva	osebno zanimanje za področje prostovoljstva	želja pomagati posamezniku
osebna izbira	želja pomagati posamezniku	osebna izbira
izvajanje v prostem času	izvajanje v prostem času	izvajanje v prostem času
želja pomagati posamezniku	notranje doživljanje kot poslanstvo	notranje doživljanje kot poslanstvo
delati prostovoljno brez zahtev in pričakovanj	poslanstvo in delo medicinske sestre/zdravstvenika	delati prostovoljno brez zahtev in pričakovanj

»Na spodbudo ravnatelja šole za medicinske sestre sem se začel zanimati za vojaško komponento rdečega križa«; »To željo sem imela že v svojih mladostnih letih, že ko sem

obiskovala šolo za medicinske sestre v internatu sem razmišljala, kako bi lahko posvetila vsaj eno ali dve leti misijam. V tistih časih bi lahko šla v misije preko župnij, ki gredo v Afriko in kam drugam»; »Ko sem imel šestnajst let, sem opravil tečaj prve pomoči pri Rdečem križu, kjer sem opravljal prostovoljno delo kot bolničar. V tistem obdobju sem bil radoveden in služba v reševalnem vozilu me je privlačila. Zame je pomenilo biti v reševalnem vozilu nekaj novega, ganljivega»; »Že v drugem letniku izobraževanja za medicinske sestre, junija leta 1990, mi je koordinatorka kliničnega usposabljanja predlagala sodelovanje na enem od romanj z bolniki v Lurdu in mi pri tem priznala tudi ure kliničnega usposabljanja. Torej sem opravil en teden v Lurdu, odpotovali smo z vlakom, negoval sem bolnike na vlaku in opravil turnuse, tudi nočne, v bolnišnici v Lurdu, poimenovana Bolnišnica sedmih bolečin. To je bila fantastična izkušnja, od tistega trenutka dalje sem dobil vzgib za opravljanje poklica zdravstvenika tudi na področju prostovoljstva»; »Želja nuditi oskrbo in nego po zahodnem načinu izkoriščanim in revnim ljudem.«; »Možno je, da je bil moj prvi vzgib poleg tega, da pomagam bližnjemu, tudi pridobiti novo znanje.«; »Po upokojitvi bi lahko še vedno nadaljevala z delom, ampak ko presežeš 65 let, se fizična in mentalna zmogljivost zmanjša in takrat postane vse bolj težko, ker prihaja nenehno do novosti na področju administrativnih postopkov. Vse to me je preobremenjevalo, zato sem se odločila, da se posvetim prostovoljnemu delu – prostovoljstvu.«; »Leta 1978 je v moje življenje vstopil sveti Frančišek in mi zapustil ljubezen do ubogih. Bog daje svoja sporočila preko ljudi in dobro ve, kaj zahteva od vsakega od nas. V stiku z ubogimi sem videla božji obraz, prek njih sem zaznala, kako me in nas ljubi Gospod. Boga sem srečala v bolniški postelji, v solzah ljudi, ki nimajo več moči prenašati svojega trpljenja. Srečala sem ga v navdušenju mladih študentov zdravstvene nege, ki so se dobronamerno in s srcem posvečali oskrbi bolnikov. Gospodovo usmiljenje sem občutila pri pacientih z aidsom v terminalni fazi. Izkušnje pri vsakodnevnem delu so mi omogočile spoprijazniti se s smrtjo tako, da jo občutim kot »sestro«. Gospoda sem ljubila in videla v nasmejanih obrazih gobavcev«.

Znotraj prve teme zasledimo podkategorije, ki se nanašajo na »željo pomagati drugemu«, »izvajanje prostovoljstva v prostem času« ter »delati prostovoljno brez zahtev in pričakovanj vračila«. Pri tem so intervjuvanci navajali:

»Vedno sem si želel, predvsem zaradi notranjega osebnega zadovoljstva, pomagati drugim v določenem kontekstu«; »Prostovoljstvo pomeni darovati brez kakršnih koli zahtev, ti daruješ nekaj in nagrada je v zadovoljstvu, ki ga pri tem pridobiš«; »Se naredi, kar se zmore, ne da se pri tem zahteva kakšnega priznanja, pohvale, je tudi ena tvoja osebna izkušnja«; »Po diplomi sem si ustvarila družino, družinske obveznosti so mi žal onemogočile, da bi lahko opravljala kakšno prostovoljno delo, ampak te moje želje nisem pozabila, sem jo samo nekako shranila začasno v predal, in ko sem imela ponovno več časa, sem se lahko posvetila svoji skriti želji in ji omogočila, da se izpolni«; »Rada opravljam delo medicinske sestre prostovoljke Rdečega križa, ker sem kljub temu medicinska sestra.«

Nekateri respondenti (npr. predstavnice medicinskih sester prostovoljk Rdečega križa in medicinskih sester nun) so izjavili, da imajo po upokojitvi precej prostega časa in to jim omogoča, da se lahko posvečajo prostovoljnemu delu, česar prej niso mogli zaradi družinskih ali delovnih obveznosti. Drugače pa so odgovarjali respondenti, ki so še zaposleni v zdravstvenih ustanovah (npr. zdravstveniki iz organizacije Emergency).

Nekateri delodajalci podpirajo prostovoljno delo in svojim zaposlenim dovolijo, da so odsotni z delovnega mesta za določen čas, le-to pa omogoča zaposlenim, ki se ukvarjajo s prostovoljnim delom, da se lahko udeležijo raznih misij preko humanitarnih organizacij. Večkrat pa to ni izvedljivo, saj kot so nekateri respondenti navedli, morajo le-ti izkoristiti in žrtvovati svoje proste dneve ali celo dneve dopusta, če želijo opravljati prostovoljno delo.

»Velikokrat sem moral vzeti dopust ali izkoristiti prost dan. Včasih so me tudi vprašali, zakaj to delam, in to v naši modernizirani družbi, brez plačila se nihče ne odziva in ne vlaga svojega truda, da bi naredil kaj prostovoljnega. Seveda delam to brezplačno, saj prav to je pomen prostovoljstva«; »Enkrat letno mi ustanova, kjer sem zaposlen, dopušča, da sem odsoten za kakšen mesec. Zame je to ugodno, ker na ta način lahko usklajujem svoje redno delo s prostovoljstvom v humanitarnih misijah«.

V vsebini druge teme **»notranje (osebno) občutenje poslanstva kot korist za posameznika in družbo« (Preglednica 2)** so respondenti skupno navajali, da izvajanje poklica medicinske sestre oziroma zdravstvenika občutijo kot poslanstvo, kajti po njihovem mnenju biti medicinska sestra oziroma zdravstvenik ne pomeni izvajati lastnega poklica samo v osmih urah v zdravstvenih ustanovah, temveč se to nadaljuje tudi izven delovnega časa. Pomagati posamezniku v stiski je spontano dejanje in je verjetno značilno za vse tiste osebe, ki opravljajo poklic v zdravstveni negi. Velikokrat so prav znanci, prijatelji in svojci tisti, ki se obrnejo na nas, ko potrebujejo kakšen nasvet ali pomoč v primeru zdravstvenih težav, saj vedo, da smo po poklicu medicinska sestra oziroma zdravstvenik. Iz tega lahko sklepamo na splošno, da je naš poklic tudi poslanstvo v korist posameznika in družbe.

Preglednica 2: Notranje (osebno) občutenje poslanstva kot korist za posameznika in družbo

Medicinske sestre Vojaški zdravstveniki RDEČEGA KRIŽA	Zdravstveniki ORGANIZACIJE EMERGENCY	Medicinske sestre NUNE
osebna odločitev	osebno zadovoljstvo, osebna rast in obogatenje brez zahteve po vračilu	vpliv religioznega nauka ter vrednot na posameznikove odločitve in delovanje
doživljanje neprijetnih občutkov zaradi človeških krivic, nemoči	doživljanje neprijetnih občutkov zaradi človeških krivic, nemoči	motivacija storiti vse v dobro drugega po lastnih zmožnostih in zmogljivostih
sprijaznjenje z realnostjo daje pogum	sprijaznjenje z realnostjo daje pogum	občutenje poklica medicinske sestre/zdravstvenika kot poslanstva
motivacija storiti vse v dobro drugega po lastnih zmožnostih in zmogljivostih	občutenje poklica medicinske sestre/zdravstvenika kot poslanstva	osebno zadovoljstvo, osebna rast in obogatenje brez zahteve po vračilu
občutenje poklica medicinske sestre/zdravstvenika kot poslanstva		

»Kot sem že rekla, čutim, da sem bolj medicinska sestra, čeprav sem na področju prostovoljstva medicinska sestra prostovoljka Rdečega križa. Rada opravljam delo

medicinske sestre prostovoljke Rdečega križa, ker mi to omogoča, da grem v misije in tako spoznavam nove ljudi in nudim zdravstveno nego, kjer je potrebno»; »Delo zdravstvenika občutiš v osmih ali več delovnih urah, ki jih opraviš, ampak tudi izven delovnega časa ostaneš še vedno zdravstvenik. Zato je nekaj povsem naravnega in avtomatičnega, da ko zboli kakšen sosed ali tvoj prijatelj, da ga obiščeš, ali pa pridejo oni k tebi po kakšen nasvet, ko potrebujejo pomoč»; »Bodisi, ko sem bila zaposlena, ali zdaj, nisem nikoli občutila preobremenjenosti ob stiku s trpljenjem in bolečino, ker to občutim kot poslanstvo»; »Tako kot piše v vrstici evangelija: resnica vas bo osvobodila«, z razumevanjem pomena te resnice opravljam svoje delo»; »Moje poslanstvo je oznanjevati evangelij, ne samo z besedami, ampak tudi z dejanji«.

V analizi vsebine druge teme se je pokazala podkategorija »doživljanje neprijetnih občutkov zaradi človeških krivic, nemoči«. Respondenti so opravljali svoje prostovoljno delo pretežno v tujini. Zaradi tega so se spoprijemali z različnimi kulturami, navadami, revščino, neupoštevanjem človeškega dostojanstva in pravic ter s slabimi zdravstvenimi in higienskimi razmerami. Pri vsem tem so respondenti izrazili občutek nemoči in osebne notranje stiske.

»To je bil del življenjske poti, spoprijemanje ni bilo lahko. Kljub tragičnemu izidu, kjer je izgubilo življenje 19 naših vojakov, se odkritosrčno nisem bal. Zavedaš se, da nisi doma, temveč na področju vojaških spopadov in odpotuješ z zavedanjem, da se ti lahko kaj zgodi. Spoprijemaš se z neprijetnimi dogodki»; »V različnih misijah sem se spoprijemala s problematiko žensk. Žalostno je mnenje, ki ga imajo moški do ženske. Žensko obravnavajo kot predmet seksualnosti in sredstvo za spočetje in rojevanje otrok. Islamska misel mi vzbuja strah. Res je, da se mnogo krat počutiš nemočnega pred mnogimi krivicami, ki si jim priča, in zaradi tega si žalosten»; »V misijah se vsakodnevno srečuješ z različnimi boleznimi. Včasih zaradi pomanjkanja ustrezne tehnologije in specializiranega osebja ni možno pozdraviti vsega in to ti velikokrat pusti grenak priokus, predvsem zato, ker veš, da bi se na primer v Italiji lahko naredilo veliko več»; »Samo ena je resnica in ena izmed vrstic evangelija nam podaja čudovito razlago te resnice: »Jaz sem pot, resnica, življenje.« Resnica življenja je, da je nima nobeden pravice ugasniti. Resnica je zagotovitev zdravja ter zdravstvene oskrbe ne glede na politično ozadje. Resnica je v pravici do zdravstvene vzgoje glede spoštovanja dostojanstva ženske, družine. Resnica je pravica do ljubezni posameznika. Resnica je v zaščiti in varnosti najbolj ranljivih, to so naši otroci»; »Tam smo imeli velike težave doseči vasi zaradi poškodovanega mostu, ki je deloval kot povezava, zaradi tega smo se premikali peš. Pri porodih sem se morala sama odločiti, kaj storiti in improvizirati s pripomočki. S seboj sem imela le kakšne škarje, sponke, pincete, čiste rjuhe, kratka minimalno opremo. V taki situaciji ni bila zagotovljena popolna sterilnost, ampak imela sem vsaj čiste rjuhe, vsaj malenkostno je bila ohranjena higiena, preprečen je bil porod na tleh, na zemlji, pod njihovimi šotori in v njihovih vaseh»; »Ena izmed izkušenj, s katero sem se spoprijemala, je bilo dekle, staro 18 let, ki je umrlo na svoj rojstni dan. Naša organizacija ima tudi poseben oddelek za paliativno oskrbo (hospice). Stojiš pred bolečino staršev in na kakšen način jih lahko potolažiš ob izgubi lastnega otroka, z besedo? Ne moreš veliko govoriti, skupaj z njimi moraš deliti njihovo bolečino in jim stati ob strani v tišini, v njihovem času žalovanja«.

Pri »doživljanju neprijetnih občutkov zaradi človeških krivic in nemoči« so respondenti navedli, kaj jim pomaga pri notranji obdelavi svojih stisk in občutkov nemoči. To so: spoprijemanje z realnostjo, njihova obdelava in iskanje možnih alternativnih rešitev ter

iz lastne motivacije storiti vse v dobro drugemu, po lastnih zmožnostih in zmogljivostih. In iz te motivacije črpajo pogum za nadaljnjo osebno vključitev v prostovoljno delo.

»Ko uspešno deluješ v dobrem, potem se tudi ti počutiš dobro sam s sabo in narediš vse, kar je v tvojih lastnih zmožnostih, brez zahteve po plačilu«; »Res je, da si velikokrat nemočen pred številnimi krivicami in si zaradi tega žalosten. Za prostovoljstvo se odločiš, ker se zavedaš, da delaš nekaj koristnega«; »Zame ni tako pomembno, da prejmem zahvalo za to, kar počnem, ker je čudovito se darovati drugemu z zavedanjem, da ne čutiš potrebe po kakem povračilu«; »Včasih se s svojci v času žalovanja ne da pogovarjati zaradi agresivnosti, nesprejemanja smrti dragega. V takih situacijah se zatečem k molitvi in se spustim v božji objem ter preko Gospoda dobim moč za spoprijemanje s situacijo. S svojim pristopom skušam prinesiti »luč«, ki je Gospod in ta »luč« se preko mene razširi na osebe, ki potrebujejo Gospodovo tolažbo in ljubezen«.

V vsebini tretje teme **»operativni vidik izvajanja zdravstvene nege« (Preglednica 3)** je prostovoljno delo, ki so ga respondenti opravljali, potekalo pretežno v tujini (Irak, Afrika, Palestina, Šrilanka, Kosovo, Bagdad itd.) v različnih misijah preko humanitarnih organizacij (preko Rdečega križa Italije, organizacije za nujno zdravstveno oskrbo Emergency ter krščanske organizacije Amici del Medio Oriente). Vsi respondenti so po poklicu medicinske sestre oziroma zdravstveniki. Predstavniki/ce medicinskih sester prostovoljk in vojaških zdravstvenikov Rdečega križa Italije so navajali, da imajo poleg splošne izobrazbe s področja zdravstvene nege še dodatno izobraževanje v okviru vojaškega usposabljanja v izrednih razmerah, kot so lahko vojne razmere in naravne nesreče (poplave, potresi itd.).

Preglednica 3: Operativni vidik izvajanja zdravstvene nege

Medicinske sestre Vojaški zdravstveniki RDEČEGA KRIŽA	Zdravstveniki ORGANIZACIJE EMERGENCY	Medicinske sestre NUNE
nadzorovanje humanitarnih vozil, zdravstvena oskrba, spremstvo in razdeljevanje zdravil in živil prizadetim populacijam ljudi	osebno sodelovanje in vključevanje v humanitarne programe pomoči prizadetim populacijam ljudi	izvajanje zdravstvene nege v okviru nujne medicinske pomoči, pediatrije, porodništva, kirurgije
udeležba na posebnem izobraževanju v okviru vojaškega usposabljanja v izrednih razmerah	izvajanje zdravstvene nege v okviru nujne medicinske pomoči, pediatrije, porodništva, kirurgije	
izvajanje zdravstvene nege v okviru nujne medicinske pomoči, pediatrije, porodništva, kirurgije		

Iz odgovorov respondentov je izhajalo, da je prostovoljno delo, ki so ga opravljali v misijah, povezano z njihovim poklicem, in sicer s kompetencami, ki izhajajo s področja zdravstvene nege, nujne medicinske pomoči, pediatrije, porodništva in kirurgije. Poleg tega so intervjuvanci iz skupine vojaških zdravstvenikov in zdravstvenikov organizacije Emergency navajali, da so izvajali naloge v smislu podpore civilne zaščite (zagotavljanje pitne vode, razdeljevanje živil, namestitvev šotorov za začasno bivanje in za nudenje zdravstvene oskrbe, preprečevanje okužb, psihično podporo prizadetim ipd.), kot tudi zdravstvene vzgoje (predavanja s področja zdravstvene nege v porodništvu,

prve pomoči in temeljnih postopkov oživljanja) ter sodelovali in se vključevali v preventivne programe (npr. cepljenje proti rdečkam, reševanje podhranjenosti) na revnih območjih.

Medicinske sestre prostovoljke Rdečega križa so povedale, da so morale prevzeti tudi odgovornosti pri zdravniškem pregledu iraških žensk, kajti zaradi verskih in kulturnih razlogov ni dovoljeno, da jih pregleduje zdravnik moškega spola. Zaradi tega so morale same opravljati zdravniške preglede ter nato sporočiti vojaškemu zdravniku, ki je na podlagi tega postavil diagnozo in odredil nadaljnje zdravljenje.

Podobno posebnost zasledimo tudi pri medicinskih sestrah nunah, ki so povedale, da njihovo delovanje ni bilo omejeno samo na izvajanje zdravstvene nege, ki je v domeni medicinske sestre, pač je obsegalo tudi psihološko, duševno in religiozno skrb za posameznika in družbo.

»Dejavnosti so bile razporejene na različne načine. V taboriščih v An Nasiryah so bile dejavnosti namenjene rezidenčnim vojakom v taborišču. Tem se je priključila še ena zunanja dejavnost, katere namen je bil nadzor in zaščita vozil, ki so bila namenjena za kroženje po vaseh, za razdeljevanje zdravil ter živil. To je potekalo tako podnevi kot tudi ponoči. V vsaki vasi je bila postavljena ena ambulanta, kjer sta bila prisotna en vojaški zdravnik ter en vojaški zdravstvenik. Jaz sem bil na medicinski postaji »p.m.a.« z manj dejavnostmi z instrumentalnega, bolniškega vidika, šlo je pretežno za ambulanto dejavnost. Prideš tudi ustrezno usposobljen s strani centra za mobilizacijo, na terenu nisi prepuščen sam sebi in brez ustrezne priprave, saj te naučijo, kako najprej poskrbeti za lastno varnost. Jaz prihajam iz vrst častnikov komisarjev, ki izvajajo vodenje in upravljanje zdravstvene enote. Po navadi je organizacijski del dodeljen komisarjem, funkcionalni del pa častnikom zdravnikom in zdravstvenikom. Na primer: komisarji so častniki voditelji - koordinatorji aktivnosti zdravstvene enote, zdravstveno-tehnično-funkcionalni del pa je dodeljen častnikom zdravnikom in podčastnikom zdravstvenikom. Jaz sem začel že pred 31. leti in v teh letih se spominjaš izkušenj, so del tvojega življenja, posamezne izkušnje si zapomniš. Izvajal sem razna predavanja na šolah, na policiji itd., tukaj pri nas v centru smo na sedežu Fakultete za zdravstveno nego organizirali predavanja iz prve pomoči in temeljnih postopkov oživljanja za policijo, carino, karabinjerje, pristaniško stražo«; »Kljub temu, da sem medicinska sestra, sem morala v določenih okoliščinah opravljati delo zdravnika, ker tam ženskam ni dovoljeno, da jih pregleda zdravnik moškega spola. Zato sem morala jaz opraviti zdravniški pregled in kar sem opazila, sem nato poročala našemu vojaškemu zdravniku, ki je potem postavil diagnozo in nadaljnje zdravljenje. V Iraku sem imela tudi izkušnjo pri nudenju nujne medicinske pomoči poškodovancem in ranjencem, krožila sem skupaj z ekipo reševalnega vozila po vaseh, tudi pod bombnim napadom«; »Tam smo mi, medicinske sestre prostovoljke, bile zaščitene s strani policije, karabinjerjev, kajti ob zgodnjih urah so eksplodirale avtobombe, zvečer pa streli iz kalašnikov. Zaradi tega nisem hodila po vaseh. Delovala sem v bolnišnici pod šotorom, opremljeni z operacijsko sobo, s sobo za prevezovanje ran itd., bili smo razvrščeni v skupine po turnusih od jutra do večera, kjer smo izvajali zdravstveno nego, pretežno preveze opeklin. Pri porodih sem se morala sama odločiti, kaj storiti in improvizirati s pripomočki. S seboj sem imela le kakšne škarje, sponke, pincete, čiste rjuhe, minimalno opremo. V takšni situaciji zagotovo ni bila zagotovljena popolna sterilnost, imela sem pa vsaj čiste rjuhe, s čimer smo vsaj nekoliko ohranili higieno in preprečili porod na golih tleh, na zemlji po šotorih

v vaseh. Po porodu sem nato obiskovala mamice in novorojenčke»; »V Kambodži sem opravljal svoje prostovoljno delo tri leta prek organizacije Emergency, opravljal sem dejavnosti zdravstvenika v operacijski sobi ter dejavnosti zdravstvene vzgoje, namenjene prebivalstvu. Tečaj za lokalne babice sem organiziral v sodelovanju z medicinsko sestro – babico iz Kambodže. Predavanj so se udeležile ženske stare od 70 do 80 let, ker so bile prav one tiste, ki so hodile po vaseh pomagat nosečnicam rojevati otroke»; »Predvsem sem opravljal dejavnosti nujne medicinske pomoči in urgence. Delo v nujni medicinski pomoči v misijah je enaka kot tu pri nas, z istimi težavami, ki zaznamujejo vse urgence celotnega sveta. Od akutne faze na urgenci, ob sprejemu poškodovanca na intenzivno enoto in nadalje na njegovo rehabilitacijo. Med mojimi osebnimi izkušnjami se spominjam, da sem se udeležil izvajanja programa cepljenja proti rdečkam v Afganistanu in urgentnega reševanja podhranjenosti zaradi pomanjkanja v Angoli»; »Organizacija, kjer izvršujem svoje prostovoljno delo, spoštuje liturgične slavnosti. Za to so poskrbeli patri svetega Janeza od Boga (fatebenefratelli). Moje poslanstvo je oznanjevati evangelij, ne samo z besedami, ampak tudi z dejanji. Bodisi s svojci, oskrbovanci, bolniki kot tudi z negovalnim osebjem, vedno jih skušam razumeti, podpirati v veri in v primeru, da potrebujejo pomoč, jih napotim k izkušenim strokovnjakom»; »Jaz opravljam svoje prostovoljno delo kot vodja in medicinska sestra v pediatrični bolnici Caritas Baby v Palestini. Pretežno se izvaja splošna ali specialistična ambulantna dejavnost, in sicer na naslednjih področjih: kardiologija, hematologija, nevrologija, diabetologija in pediatrija.«

V vsebini četrte teme **»osebnostna in profesionalna rast posameznika« (Preglednica 4)** so respondenti v odgovorih navedli svoja doživetja in občutke, ki so tesno povezani z lastnimi izkušnjami, ki so jih doživeli pri opravljanju svojega prostovoljnega dela v misijah. Vsakemu respondentu je osebna izkušnja prinesla kakšno novo znanje in veščine, spremembo lastnega vidika in odnosa do ljudi ter okoliščin, spoprijemanje in spoznanje različnih kultur, pridobivanje potrebnih obrambnih mehanizmov pri soočanju in reševanju notranjih stisk in problemov.

Pri tem so tudi navajali, da je na osebno rast vplivalo tudi zadovoljstvo in hvaležnost, ki so jih izražali ljudje, s katerimi so prišli v stik pri opravljanju prostovoljnega dela.

Preglednica 4: Osebnostna in profesionalna rast posameznika

Medicinske sestre Vojaški zdravstveniki RDEČEGA KRIŽA	Zdravstveniki ORGANIZACIJE EMERGENCY	Medicinske sestre NUNE
izpostavljanje notranjega doživljanja in osebnih občutkov v zvezi z opravljanjem poklica medicinske sestre oziroma zdravstvenika	izpostavljanje notranjega doživljanja in osebnih občutkov v zvezi z opravljanjem poklica medicinske sestre oziroma zdravstvenika	izpostavljanje notranjega doživljanja in osebnih občutkov v zvezi z opravljanjem poklica medicinske sestre oziroma zdravstvenika
pridobivanje novih spoznanj in izkušenj prispeva k osebni dozorevanju	pridobivanje novih spoznanj in izkušenj prispeva k osebni dozorevanju	pridobivanje novih spoznanj in izkušenj prispeva k osebni dozorevanju

»Zavedaš se, da nisi doma, ampak na področju vojne in odpotuješ v misijo z zavedanjem, da se ti lahko tudi kaj pripeti. V tistem času, ko sem bil jaz v misiji, se je to tudi zgodilo. Dva dni prej sem bil tudi jaz na tistem področju, kjer so izvedli napad na

naše vojake. To je del življenja, poleg tega te center za mobilizacijo tudi ustrezno usposobi, tako da na terenu nisi prepuščen sam sebi brez ustrezne priprave, saj te naučijo, kako najprej zaščititi samega sebe»; »Zadovoljstvo je v tem, da skupaj sestavljaš koščke zadovoljstev doseženih pri posameznih intervencijah. Na primer: ko si ti predaval kontinuirano osem ur o temah iz prve pomoči in si po tem deležen aplavza, doživiš s tem tudi potrditev s strani vsakega posameznika, ki pride k tebi in ti reče, da se je nekaj naučil, čeprav je prišel na predavanje na zahtevo delodajalca in z občutki negotovosti. Ti pa si samo govoril o srčnem zastoju, o reanimaciji, o oskrbi rane, kako zaustaviti krvavitev itd.«; »V različnih misijah sem se spoprijemala s problematiko žensk. Žalostno je mnenje, ki ga imajo moški do ženske. Žensko vidijo kot »predmet seksualnosti« in »sredstvo za spočetje otrok«. Islamska misel mi vzbuja strah«; »Jaz sem vedno upoštevala to kot nele vrste osebno obliko egoizma, ker se ob tem dobro počutim. Ko uspešno delam v dobro drugih, potem se tudi ti počutiš dobro sam s sabo«; »Prostovoljno delo opravljaš zato, ker se zavedaš, da delaš nekaj koristnega. Svet prostovoljstva odpira predvsem nam zdravstvenikov/medicinskim sestrām vrata izkušnjam, ki jih v bolniškem okolju ne bi nikoli doživeli, ker s prostovoljstvom greš v neznano okolje, delaš v urgentnih situacijah, pred tabo se odpre neznani svet, kjer pridobiš številna nova znanja, spretnosti in se kulturno obogatiš. Storiti nekaj brezplačno, brez dobička, je nekaj enkratnega«; »V misijah se vsakodnevno srečuješ z različnimi boleznimi. Včasih zaradi pomanjkanja ustrezne tehnologije in specializiranega osebja ni možno pozdraviti vsega in to ti velikokrat pusti grenak priokus, predvsem zato, ker veš, da bi se na primer v Italiji lahko naredilo veliko več«; »Zame ni tako pomembno, da prejmem zahvalo za to, kar počnem, ker je čudovito se darovati drugemu z zavedanjem, da ne čutiš potrebe po nikakršnem povračilu«; »Kar me je najbolj presenetilo v Iraku, je problematika iraških žensk, ki jim je odvzeto človeško dostojanstvo. Videti vse tiste ženske, opečene s petrolejem in kislinami, s strani lastnega moža, kot dejanje kaznovanja. Islam je treba, vsaj po mojem mnenju, obsoditi. Ženske v Iraku vidijo le kot »predmet seksualnosti in za spočetje otrok«; »Tam sem se zavedel, da sem bil kot prostovoljni zdravstvenik omejen, kajti pridobil sem nova znanja, kompetence s spoštovanjem njihove kulture in njihove tradicije. Izkušnja v prostovoljstvu ti da veliko, toda velikokrat moraš prilagoditi svoj profesionalni in osebni pristop kot zdravstvenik, se prilagoditi krajevni kulturi, njihovim potrebam ter z upoštevanjem njihovih navad in tradicije poiskati alternativne rešitve«; »Zavedati se moraš, da za to, kar delaš, ne boš pridobil nekega plačila ali dobička, zato ne smeš pričakovati ničesar, razen simpatije in spoštovanja ljudi, s katerimi prideš v stik. In to je potrditev tvoje uspešnosti«; »Ko uspeš delati v dobro drugega, se tudi ti počutiš dobro sam s sabo«.

5 RAZPRAVA

Namen diplomskega dela in raziskave je bil pridobiti podatke o izkušnjah in osebnem doživljanju italijanskih medicinskih sester in zdravstvenikov, ki opravljajo prostovoljno delo v različnih humanitarnih organizacijah, in sicer v Rdečem križu Italije, v organizaciji Emergency in v krščanski organizaciji Amici del Medio Oriente. V okviru raziskave so potekali intervjuji z italijanskimi državljani, ki se poklicno ukvarjajo z zdravstveno nego in svoj prosti čas posvečajo prostovoljnemu delu v različnih humanitarnih organizacijah. V sklopu intervjujev so respondenti med izpovedovanjem svojih izkušenj in osebnega doživljanja pokazali izrazito navdušenje.

Na vprašanje, zakaj so se odločili za prostovoljno delo in kaj jih je vodilo pri tej odločitvi, so respondenti odgovorili, da gre na splošno za notranjo motivacijo, ki izhaja iz doživljanja poklica medicinske sestre oziroma zdravstvenika kot poslanstva. Ta notranja motivacija je nastala zaradi vpliva drugih dejavnikov, kot na primer spodbude druge osebe, ki je že opravljala prostovoljno delo, ali prvega srečanja s prostovoljnim delom že v mladosti oziroma zaradi želje pomagati drugemu, ki se je pojavila v času izobraževanja na šolah za medicinske sestre. Iz tega lahko sklepamo, da je odločitev izrazito osebno naravnana, ker izhaja iz notranjega vzgiba posameznika.

Na vprašanje, kaj jim opravljanje prostovoljnega dela pomeni in kaj prostovoljstvo vzbuja v njih samih, so respondenti odgovarjali, da, poleg občutenja poklica medicinske sestre oziroma zdravstvenika kot poslanstva, to zanje pomeni delati v korist drugega z zavedanjem, da v zameno ne zahtevajo in ne pričakujejo ničesar, prinaša pa jim tudi dobrobit v smislu osebnostnega razvoja. Prostovoljno delo, ki so ga intervjuvanci opravljali, je potekalo pretežno v tujini. Zaradi tega so se večinoma spoprijemali z različnimi kulturami, s tradicijo, revščino, človeškimi krivicami, nespoštovanjem človekovega dostojanstva. Skozi soočanje s stisko, z revščino in z nemočjo drugih ter zaradi človeških krivic in nespoštovanja človekovega dostojanstva je njihovo vodilo vedno delati vse po svojih najboljših zmožnostih ter v skladu z vrednotami in prepričanji, tudi z religioznega vidika. Iz tega lahko sklepamo, da gre za notranje-osebno občutenje poslanstva prostovoljstva kot koristi za družbo in posameznika.

Na vprašanje, katere so njihove naloge na področju prostovoljstva in kakšna je njihova vloga na terenu, kjer se odvija prostovoljno delo, so respondenti odgovorili, da izvajajo postopke zdravstvene nege in oskrbe na različnih področjih kirurgije, nujne medicinske pomoči, pediatrije in porodništva. Povedali so tudi, da se večkrat srečujejo z različnimi kulturami, značaji ljudi in tradicijo, kar vpliva tudi na njihovo delovanje oziroma pristop do posameznika in družbe. Prostovoljno delo, ki se izvaja v tujini, prostovoljcu omogoča, da se spoprijema z različnimi tradicijami, kulturami in okoliščinami, s tem pa posameznik pridobi nova spoznanja in izkušnje, kar lahko vpliva tudi na njegovo mišljenje, na osebna stališča ter na njegov pristop v delovanju. Prilagoditev in spoštljiv odnos sta prostovoljcu v pomoč pri obravnavi posameznika in družbe in s tem uspešnejši izvedbi svojega prostovoljnega dela. Zaradi pomanjkanja pripomočkov, sredstev in neustreznih okoliščin je pri izvajanju zdravstvene nege velikokrat potrebno improvizirati in s tem spremeniti tudi izvedbo nekega postopka, kar žal ne pripomore h kakovostni zdravstveni negi, vendar je za prostovoljstvo v okviru misij v humanitarnih organizacijah pomembno, da se opravlja na takšni profesionalni ravni, kot to dopuščajo okoliščine. Vedno pa se izvaja v dobro in v korist posameznika in družbe. Z

udeleževanjem različnih misij se prostovoljec zaradi osebnih doživetij in izkušenj oblikuje in krepi ter osebnostno in profesionalno spreminja.

Na osnovi literature in rezultatov lahko oblikujemo naslednje zaključke. Pri izvajanju prostovoljnega dela se tudi medicinske sestre oziroma zdravstveniki srečujejo z ljudmi iz različnih okolij in kultur, s tem prihaja do medkulturnega stika, ki ga opaža tudi Hoffman (2002) in zato je medkulturno učenje v neprofitnih in prostovoljnih organizacijah, v katere se vključujejo medicinske sestre in zdravstveniki, zelo potrebno za strpnost in spoznanje, da je drugačnost dobra. Medkulturna načela se osredotočajo na odprtost do drugih, na aktivno spoštovanje različnosti, na medsebojno razumevanje, na zagotavljanje enakih možnosti ter na aktiven boj proti diskriminaciji (Croce Rossa Italiana, 2006). Uveljavljanje neprofitnih prostovoljnih organizacij, med katere uvrščamo Rdeči križ Italije, organizacijo za nujno zdravstveno oskrbo Emergency in druge manjše območne prostovoljne organizacije in društva, je pomembno, kajti v primerjavi s profitnimi organizacijami delujejo v splošno družbeno korist, kar prispeva k izboljšanju družbe in sveta. Za neprofitne in prostovoljne organizacije je značilno, da ne delujejo v okviru državnih ustanov, čeprav jih država praviloma podpira (Stipanič, 2011).

Razlog, zaradi katerega se večje število italijanskih medicinskih sester in zdravstvenikov odloča za prostovoljno delo in se aktivno vključi v razne misije v tujini prek humanitarnih organizacij, je poleg že omenjenega razloga doživljanja poklica kot poslanstva, občutenja solidarnosti do posameznika v stiski in potrebe po zagotavljanju ustrezne zdravstvene nege in kakovostne civilne oskrbe posameznikom in populacijam v stiski (na primer na območjih vojnih konfliktov in ob naravnih nesrečah), tudi v pridobivanju novih strokovnih ter osebnostnih izkušenj, spretnosti v izrednih razmerah in v tujih okoliščinah. Na splošno si prostovoljci pri izvajanju prostovoljnega dela izberejo dejavnosti, ki so tesno povezane z medosebnimi odnosi, obstoječimi osebnimi lastnostmi (intuicija, empatičnost, humanistična usmerjenost, obvladovanje veščin komunikacije) ter lastnimi poklicnimi kompetencami, ki izhajajo iz specifične usposobljenosti na določenem področju medicine, zdravstvene nege, izobraževanja itd. (Sartori, 2011). Zanje je pomemben občutek koristnosti, želijo si izpolniti svoj prosti čas s smiselno dejavnostjo, se družiti z drugimi ljudmi in s tem zmanjšati osamljenost, razširiti krog socialnih stikov, spoznati nova okolja, pridobiti nova znanja ter doživeti spoštovanje in priznanje za svojo dejavnost (Mikuš-Kos, 1996). Prostovoljstvo je za družbo ključnega pomena, kajti prispeva k medkulturnemu dialogu in vzpostavitvi demokratične družbe.

6 ZAKLJUČEK

Prostovoljec je človek dobre volje, ki prostovoljno ponudi svoje usluge v dobrobit posameznika ali družbe. Motivi za prostovoljno delo so lahko različni, lahko so predvsem altruistični kot npr. želja pomagati drugemu, zapolniti svoj čas z neko smiselno dejavnostjo, družiti se z drugimi ljudmi, spoznati nova okolja, pridobiti novo znanje ter zmanjšati svojo osamljenost, s tem pa tudi širiti krog socialnih stikov.

Raziskava je pokazala, da odločitev za prostovoljstvo temelji na notranjem in osebnotnem vzgibu – motivaciji pomagati drugemu. Italijanske medicinske sestre in zdravstveniki, ki svoj prosti čas posvetijo prostovoljnemu delu v humanitarnih organizacijah, svoj poklic doživljajo kot poslanstvo, kar se kaže v potrebi, da delajo v dobro in v korist posameznika in družbe po lastnih zmožnostih in brez pričakovanja plačila v zameno. Povračilo za opravljeno prostovoljno delo se kaže kot samouresničevanje posameznika skozi prostovoljstvo (altruizem). Iz izkušenj in doživetij v različnih misijah prek humanitarnih organizacij medicinske sestre in zdravstveniki pridobivajo tudi nova znanja in veščine, kajti spoprijemajo se z različnimi kulturami navadami. Večkrat se je treba tudi prilagoditi okoliščinam ter s tem uskladiti lastno delovanje, kar lahko prispeva k uspešnejši izvedbi prostovoljnega dela v korist posameznika in družbe. S prostovoljstvom v humanitarnih organizacijah se medicinske sestre in zdravstveniki tudi osebnotno krepijo, kar posledično pripomore k njihovi osebnotni in profesionalni rasti.

Izbira teme za diplomsko nalogo je povezana z mojo osebno izkušnjo iz mladosti. Kot sedemnajstletnik sem v sebi začutil poklic zdravstvenika kot poslanstvo. Pred tem sem že spoznal bolnišnično okolje, ker je bila mama zaposlena kot bolničarka v bolnišnici. Želel sem si spoznati bolnišnično okolje od blizu in nekaj storiti za bolnike. Zato sem začel obiskovati tečaj pri Društvu za bolnišnične prostovoljce in po zaključenem tečaju izvajal svoje prostovoljno delo v bolnišnici. Iz tega je potem izhajala moja motivacija za izobraževanje, najprej na srednji zdravstveni šoli ter nadalje na Fakulteti za vede o zdravju.

V diplomski nalogi sem želel vsaj delno prikazati osebne in strokovne izkušnje, ki jih pri izvajanju prostovoljnega dela v humanitarnih organizacijah doživljajo italijanske medicinske sestre in zdravstveniki. S svojim prispevkom želim medicinskim sestram in zdravstvenikom prostovoljcem v Italiji dati priznanje za njihov vložen trud in dobronamernost ter jim pokazati hvaležnost za vse, kar delajo v dobro in v korist posameznika in družbe. Predvideni rezultati raziskave v diplomski nalogi omogočajo stroki zdravstvene nege nov vpogled v vlogo medicinskih sester in zdravstvenikov na področju prostovoljstva, predvsem z vidika osebnega in profesionalnega doživljanja posameznikov, ki se odločajo za prostovoljno delo v humanitarnih organizacijah in na misijah.

7 VIRI

- AMICI DEL MEDIO ORIENTE [spletni vir], n. d. [Datum dostopa 24. 7. 2015].
Dostopno na <http://www.amo-fme.org/amo-fme/it/>
- BENATI, M., 2007. *I santi dei malati*. Padova: Messaggero, str. 9-41.
- BENCI, L., 2014. Lombardia medici e infermieri in ambulanza volontari o professionisti [spletni vir]. *Quotidiano on line di informazione sanitaria* [Datum dostopa 20. 10. 2010]. Dostopno na http://www.quotidianosanita.it/lavoro-e-professioni/articolo.php?articolo_id=22913
- BONACINI, A., GRANDELLI, C., 2013. L'assistenza infermieristica a Lunsar, Sierra Leone un progetto di volontariato. *L'infermiere*, let. 57, št. 6, str. 18-21.
- BRACHELENTE, C., DE SIMONE, A., 2013. *Aspetti culturali relativi al vissuto degli infermieri militari, una ricerca biografica* [spletni vir]. [Datum dostopa 22. 9. 2015]. Dostopno na http://www.difesa.it/GiornaleMedicina/rivista/Documenti/Rivista_2013_1/07_Rubrica_Infermiere
- BURNARD, P., 1991. A method of analysing interview transcripts in qualitative research. *Nurse education today*, let. 11, št. 11, str. 461-466.
- CIPOLLA, C., ARDISSONE, A., FAVA, F., A., 2015. *Storia della Croce Rossa in Piemonte dalla nascita al 1914*. Milano: Franco Angeli, str. 200-360.
- CROCE ROSSA ITALIANA, 2006. *Manuale per il corso di formazione per volontari della Croce Rossa Italiana*. Gorizia: Comitato provinciale, str. 4-21.
- CROCE ROSSA ITALIANA [spletni vir], n. d. [Datum dostopa 24.7. 2015]. Dostopno na <http://www.cri.it/home>
- COUCHMAN, W., DAWSON, J., 1990. *Nursing and health care research*. London. Scutari Press, str. 112.
- DE LUCA, M., GALLONI, v., 2014. *Volontariato e patrimonio culturale in Italia strategie ed esperienze*. Imola: La Mandragora, str. 50-59.
- EMERGENCY, 2008. La mda aumenta il numero dei soccorritori nel settore arabo. V: *Emergency Oggi Rivista*, let. 14, št. 10, str. 26.
- EMERGENCY [spletni vir], n.d. [Datum dostopa 24. 7. 2015]. Dostopno na <http://www.emergency/index.html>
- GAMBA, C., 2013. Filippo da Mozzo al Sudan infermiere di Emergency per aiutare i bambini [spletni vir]. *Bergamo news* [Datum dostopa 23. 8. 2015]. Dostopno na http://bergamonews.it/cronaca/filippo_da_mozzo_al_sudan_infermier_d_i_emergency

- GENNARO, R., CIPOLLA, C., STIEVANO, A., 2015. *La storia del nursing in Italia e nel contesto internazionale*. Milano: Franco Angeli s.r.l., str. 115-296.
- GRANDE, V., 1996. *La spiritualita' Camilliana*. Verona: Centro Camilliano di Pastorale, str. 17-79.
- HOFFMAN, M., 2002. *Viaggio nel mondo del volontariato sanitario: l'impegno quale garanzia per la tutela dei diritti negati* [spletni vir]. [Datum dostopa 29. 9. 2015]. Dostopno na <http://www.ipasvimi.it/allegati/ioInfermiere/246.pdf>
- NOVELLO, M., ZAMPONI, D., 2010. *Sotto un'unica bandiera: La Croce Rossa Italiana nella seconda guerra mondiale*. Milano: Marvia edizioni, str. 100-120.
- MANZONI, E., 2010. *Storia e filosofia dell'assistenza infermieristica*. Milano: Elsevier s.r.l., str. 15-43.
- MESEC, B., 1998. *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo
- MIKUŠ-KOS, A., 1996. Prostovoljno delo v bolnišnicah in socialnih zavodih. *Obzornik zdravstvene nege*, let. 30, št. 3/4, str. 89-96.
- PAHOR, M., 1995. Raziskovanje na področju zdravstvene nege in vzgoje in uporabnost kvalitativnih metod. *Obzornik zdravstvene nege*. let. 29, št. 3/4, str. 107-111.
- PISU, N., 2011. *Emergency in breve*. [spletni vir]. Arivista Anarchica, let. 41, št. 360 [Datum dostopa 15. 9. 2015]. Dostopno na <http://www.arivista.org/?nr=360&pag=24htm>
- SARTORI, P., 2011. *L'infermiere volontario tra storia ed emergenza: diplomaska naloga* [spletni vir]. Firenze: Facolta' di medicina e chirurgia, str. 15-37 [Datum dostopa 18. 8. 2015]. Dostopno na http://www.cives-firenze.it/a/welcome/default/pdf/documenti/disaster/infermiere-volontario_tra_storia_ed_emergenza.pdf
- STIPANIČ, P., 2011. *Prostovoljstvo in izobraževanje prostovoljcev v evropski uniji: diplomaska naloga* [spletni vir]. Ljubljana: Filozofska fakulteta, str. 8-35 [Datum dostopa 10. 11. 2015]. Dostopno na <http://pedagogika-androgogika.com/files/diplome/2011/2011-Stipanic-Petra.pdf>
- SUORE FRANCESCA ELISABETTINE [spletni vir], n. d. [Datum dostopa 24. 7. 2015]. Dostopno na <http://www.elisabettine.it/Objects/home1.asp>
- PROSTOVOLJSTVO [spletni vir], n. d. [Datum dostopa 24. 7. 2015]. Dostopno na <http://www.prostovoljstvo.org>

PROTEZIONE CIVILE [spletni vir], n. d. [Datum dostopa 24. 7. 2015]. Dostopno na www.protezionecivile.gov.it/jcms/it/organizzazioni_volontariato_wp?denominazioni=EMERGENCY

SEMPLICI, A., 2014. Bethlehem l'ospedale oltre il muro [spletni vir]. Cronache da Gerusalemme [Datum dostopa 23. 8. 2015]. Dostopno na <http://www.andreasemplici.it/wp/index.php/2014/03/19//cronache-da-gerusalemme-4b>

SILVESTRO, A., MANGIACAVALLI, B., 2014. Infermieri e volontari impegnati nel soccorso la posizione del consiglio di stato. *L'infermiere*, let. 58, št. 2, str. 5-7.

SIMONDI, A., 2005/2006. *L'infermiere nella formazione del volontario del soccorso all'interno del sistema 118*: diplomska naloga [spletni vir]. Torino: Università degli studi di Torino, Facoltà di medicina e chirurgia, str. 8-14 in 22. [Datum dostopa 23. 8. 2025]. Dostopno na <http://www.anpas.re.it/scaricadocumenti/478/>

SLOVENSKA FILANTROPIJA, 2012. 5. december – mednarodni dan prostovoljstva. *Obzornik zdravstvene nege*, let. 46, št. 4, str. 310.

SPALLLUTO, M., 2010. *Il ruolo degli interventi di Emergency negli scenari emergenziali* [spletni vir]. [Datum dostopa 24. 9. 2015]. Dostopno na <http://www.infermieronline.net/infermieristica-generale/infermieri-ittineranti/1229>

SVETE, A., 2011. Pridružite se slovenski filantropiji in s prostovoljstvom spreminjajte svet. *Obzornik zdravstvene nege*. let. 45, št. 4, str. 296.

STRAUSS, AL., 1995. *Qualitative analysis for social scientists*. Cambridge: Cambridge University Press.

TEMPRANI, L., 2006, *Santa Elisabetta d'Ungheria secondo le fonti storiche*. Milano: Franciscanum, str. 25-40.

VOGRINC, J., 2008. *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani, str. 32-202.

VOLONTARIATO [spletni vir]. [Datum dostopa 24. 7. 2015]. Dostopno na <http://volontariato.org>

POVZETEK

Teoretična izhodišča: V Italiji se nekatere medicinske sestre in zdravstveniki, poleg redne službe ali kasneje v času upokojitve, v svojem prostem času posvečajo prostovoljnemu delu, kar pomeni, da za opravljeno delo ne prejmejo plačila. Namen in cilji raziskave so zato bili usmerjeni v pridobivanje podatkov o izkušnjah ter osebni doživljanju italijanskih medicinskih sester in zdravstvenikov, ki opravljajo prostovoljno delo v različnih humanitarnih organizacijah (Rdeči križ Italije, organizacija Emergency, krščanska organizacija Amici del Medio Oriente).

Metoda dela: Za raziskovanje je bila uporabljena kvalitativna metoda dela. Vzorec je tvorilo osem oseb italijanskega državljanstva, ki se poklicno ukvarjajo z zdravstveno nego in svoj prosti čas posvečajo prostovoljnemu delu. Instrument raziskave je bil intervju. Podatki so bili v glavnem osebne, profesionalne izkušnje ter doživetja medicinskih sester in zdravstvenikov v okviru njihovega prostovoljnega dela v humanitarnih organizacijah.

Rezultati: Raziskava je pokazala, da odločitev za prostovoljno delo temelji na notranjem in osebostnem vzgibu - motivaciji pomagati drugemu, občutenju solidarnosti do posameznika v stiski in potrebi po zagotavljanju ustrezne zdravstvene nege in kakovostne civilne oskrbe posameznikom in populacijam v stiski kot tudi pridobivanju novih strokovnih ter osebostnih izkušenj, spretnosti v izrednih razmerah in v tujih okoliščinah.

Zaključek: Italijanske medicinske sestre in zdravstveniki, ki posvetijo svoj prosti čas prostovoljnemu delu, doživljajo svoj poklic kot poslanstvo, kar pomeni delati v dobro in v korist posameznika in družbe po lastnih zmožnostih, brez pričakovanja plačila v zameno. S prostovoljstvom v humanitarnih organizacijah se medicinske sestre in zdravstveniki tudi osebno krepijo, kar posledično prispeva k njihovi osebostni in profesionalni rasti.

Ključne besede: prostovoljstvo, zgodovina zdravstvene nege, italijanski Rdeči križ, Emergency, Prijatelji Bližnjega vzhoda, vojaško prostovoljno telo Rdečega križa, medicinske sestre prostovoljke Rdečega križa, sestre Svetega Frančiška in Svete Elizabete

SUMMARY

Introduction: In Italy, some nurses, in addition to their regular employment or later on in their retirement, devote their free time to voluntary work, which means that they do not receive any payment for their services. Therefore, the purpose and objectives of the survey are aimed at obtaining information on experiences and personal experiences of Italian nurses who volunteer in different humanitarian organisations (the Italian Red Cross, Emergency, and Friends of Middle East).

Method of work: A qualitative study of research was used. The sample consisted of eight persons with Italian citizenship from the professional field of nursing, who devote their free time to voluntary work. The method of the research was interview. The data were mainly personal, professional experiences and experiences of nurses in the course of their voluntary work in humanitarian organisations.

Results: The survey showed that the decision to volunteer is based on internal and personal reasons - the motivation to help others, the solidarity with people in need and the need to ensure adequate health care and quality of civil care to individuals and people in need and the personal acquisition of new professional and personal experience, and skills in emergency situations and in foreign circumstances.

Conclusion: Italian nurses, who devote their free time to voluntary work, experience their profession as a mission, which is to work for the good and for the benefit of individuals and society according to their own abilities, without expecting payment in return. Volunteering in humanitarian organisations personally strengthens nurses, which in turn contributes to their personal and professional growth..

Key words: volunteering, history of nursing, Italian Red Cross, Emergency, Friends of Middle East, Military Corps of the Red Cross, Red Cross Voluntary Nurses, sisters of St. Francis and St. Elizabeth

ZAHVALA

Posebna zahvala gre najprej moji mentorici in profesorici Doroteji Rebec, ki me je vedno spodbujala, svetovala in dala dragocene nasvete, ki so me pripeljali do zastavljenega cilja. Ves čas mi je nudila strokovno pomoč, upanje vase in prijazno podporo.

Zahvaljujem se posebno osmim medicinskim sestram in zdravstvenikom prostovoljcem Rdečega križa Italije, humanitarni organizaciji Emergency in organizaciji Amici del Medio Oriente - Prijatelji Bližnjega vzhoda za njihovo sodelovanje in podporo, saj brez njih ne bi mogel izvesti empiričnega dela svoje diplomske naloge. Ter gospodu Petru Szabo in njegovim sodelavkam za lektoriranje moje diplomske naloge.

Zahvaljujem se tudi svojim staršem, sestri, svojcem in prijateljem, ki so mi ves čas stali ob strani in me spodbujali, podpirali ter verjeli v vame.

Hvala vsem iz srca.